

LEERPLAN
SECUNDAIR ONDERWIJS

Nederlands B+S
3de graad D/A-finaliteit
III-NedS-da

BRUSSEL

D/2024/13.758/277

Versie januari 2024

1 Inleiding

De uitrol van de modernisering secundair onderwijs gaat gepaard met een nieuwe generatie leerplannen. Leerplannen geven richting en laten ruimte. Ze faciliteren de inhoudelijke dynamiek en de continuïteit in een school en lerarenteam. Ze garanderen binnen het kader dat door de Vlaamse regering werd vastgelegd voldoende vrijheid voor schoolbesturen om het eigen pedagogisch project vorm te geven vanuit de eigen schoolcontext. Leerplannen zijn ingebed in het vormingsconcept van de katholieke dialoogschool. Ze versterken het eigenaarschap van scholen die d.m.v. eigen beleidskeuzes de vorming van leerlingen gestalte geven. Leerplannen laten ruimte voor het vakinhoudelijk en pedagogisch-didactisch meesterschap van de leraar, maar bieden ondersteuning waar nodig.

1.1 Het leerplanconcept: vijf uitgangspunten

Leerplannen vertrekken vanuit het **vormingsconcept** van de katholieke dialoogschool. Ze laten toe om optimaal aan te sluiten bij het pedagogisch project van de school en de beleidsbeslissingen die de school neemt vanuit haar eigen visie op onderwijs (taalbeleid, evaluatiebeleid, zorgbeleid, ICT-beleid, kwaliteitsontwikkeling, keuze voor vakken en lessen ...).

Leerplannen ondersteunen **kwaliteitsontwikkeling**: het leerplanconcept spoort met kwaliteitsverwachtingen van het Referentiekader onderwijskwaliteit (ROK). Kwaliteitsontwikkeling volgt dan als vanzelfsprekend uit keuzes die de school maakt bij de implementatie van leerplannen.

Leerplannen faciliteren een **gerichte studiekeuze**. De leerplandoelen sluiten aan bij de verwachte competenties van leerlingen in een bepaald structuuronderdeel. De feedback en evaluatie bij de realisatie ervan beïnvloeden op een positieve manier de keuze van leerlingen na elke graad.

Leerplannen gaan uit van de **professionaliteit** van de leraar en het **eigenaarschap** van de school en het lerarenteam. Ze bieden voldoende ruimte voor eigen inhoudelijke keuzes en een eigen didactische aanpak van de leraar, het lerarenteam en de school.

Leerplannen borgen de **samenhang** in de vorming. Die samenhang betreft de verticale samenhang (de plaats van het leerplan in de opbouw van het curriculum) en de horizontale samenhang tussen vakken binnen structuuronderdelen en over structuuronderdelen heen. Leerplannen geven expliciet aan voor welke leerplandoelen van andere leerplannen in de school verdere afstemming mogelijk is. Op die manier faciliteren en stimuleren de leerplannen leraren om over de vakken heen samen te werken en van elkaar te leren. Een verwijzing van een leraar naar de lessen van een collega laat leerlingen niet alleen aanvoelen dat de verschillende vakken onderling samenhangen en dat ze over dezelfde werkelijkheid gaan, maar versterkt ook de mogelijkheden tot transfer.

1.2 De vormingscirkel – de opdracht van secundair onderwijs

De leerplannen vertrekken vanuit een gedeelde inspiratie die door middel van een vormingscirkel voorgesteld wordt. We 'lezen' de cirkel van buiten naar binnen.

- Een lerarenteam werkt in een katholieke dialoogschool die onderwijs verstrekt vanuit een **specifieke traditie**. Vanuit het eigen pedagogisch project kiezen leraren voor wat voor hen en hun school goed

onderwijs is. Ze wijzen leerlingen daarbij de weg en gebruiken daarvoor **wegwijzers**. Die zijn een inspiratiebron voor leraren en zorgen voor een Bijbelse 'drive' in hun onderwijs.

- De kwetsbaarheid van leerlingen ernstig nemen betekent dat elke leerling **beloftevol** is en alle leerkansen verdient. Die leerling is **uniek als persoon** maar ook **verbonden** met de klas, de school en de bredere samenleving. Scholen zijn **gastvrije plaatsen** waar leerlingen en leraren elkaar ontmoeten in diverse contexten. De leraar vormt zijn leerlingen vanuit een **genereuze** attitude, hij geeft om zijn leerlingen en hij houdt van zijn vak. Hij durft af en toe de gebaande paden verlaten en stimuleert de **verbeelding en creativiteit** van leerlingen. Zo zaait hij door zijn onderwijs de kiemen van een hoopvolle, **meer duurzame en meer rechtvaardige wereld**.
- Leraren vormen leerlingen door middel van leerinhouden die we groeperen in negen **vormingscomponenten**. De aaneengesloten cirkel van vormingscomponenten wijst erop dat vorming een geheel is en zich niet in schijfjes laat verdelen. Je kan onmogelijk over taal spreken zonder over cultuur bezig te zijn; wetenschap en techniek hebben een band met economie, wiskunde, geschiedenis ... Dwarsverbanden doorheen de vakken zijn belangrijk. De vormingscirkel vormt dan ook een dynamisch geheel van elkaar voortdurend beïnvloedende en versterkende componenten.
- Vorming is voor een leraar nooit te herleiden tot een cognitieve overdracht van inhouden. Zijn meesterschap en passie brengt een leraar ertoe om voor iedere leerling de juiste woorden en gebaren te zoeken om **de wereld te ontsluiten**. Hij introduceert leerlingen in de wereld waarvan hij houdt. Een leraar zorgt er bijvoorbeeld voor dat leerlingen kunnen worden gegrepen door de cultuur van het Frans of door het ambacht van een metselaar. Hij initieert leerlingen in een wereld en probeert hen zover te brengen dat ze er hun eigen weg in kunnen vinden.
- Een leraar vormt leerlingen als **individuele leraar**, maar werkt ook binnen **lerarenteams** en binnen een **beleid van de school**. Het Gemeenschappelijk funderend leerplan helpt daartoe. Het zorgt voor het fundament van heel de vorming dat gerealiseerd wordt in vakken, in projecten, in schoolbrede initiatieven of in een specifieke schoolcultuur.
- De uiteindelijke bedoeling is om **alle leerlingen** kwaliteitsvol te vormen. Leerlingen zijn dan ook het hart van de vormingscirkel, zij zijn het op wie we inzetten. Zij dragen onze hoop mee: de nieuwe generatie die een meer duurzame en meer rechtvaardige wereld zal creëren.

1.3 Ruimte voor leraren(teams) en scholen

De leraar als professional, als meester in zijn vak krijgt vrijheid om samen met zijn collega's vanuit de leerplannen aan de slag te gaan. Hij kan eigen accenten leggen en differentiëren vanuit zijn passie, expertise, het pedagogisch project van de school en de beginsituatie van zijn leerlingen.

De leerplandoelen zijn noch chronologisch, noch hiërarchisch geordend. Ze laten ruimte aan het lerarenteam en de individuele leraar om te bepalen welke leerplandoelen op welk moment worden samengenomen, om didactische werkvormen te kiezen, contexten te bepalen, eigen leerlijnen op te bouwen, vakoverschrijdend te werken, flexibel om te gaan met een indicatie van onderwijstijd.

1.4 Differentiatie

Om optimale leerkansen te bieden is [differentiëren](#) van belang in alle leerlingengroepen. Leerlingen voor wie dit leerplan is bestemd, behoren immers wel tot dezelfde doelgroep, maar bevinden zich niet noodzakelijk in dezelfde beginsituatie. Zij hebben een niet te onderschatten – maar soms sterk verschillende – bagage mee vanuit de onderliggende graad, de thuissituatie en vormen van informeel leren. Het is belangrijk om zicht te krijgen op die aanwezige kennis en vaardigheden en vanuit dat gegeven, soms gedifferentieerd, verder te bouwen. Positief en planmatig omgaan met verschillen tussen leerlingen verhoogt de motivatie, het welbevinden en de leerwinst voor elke leerling.

De leerplannen bieden kansen om te differentiëren door te verdiepen en te verbreden en door de leeromgeving aan te passen. Ze nodigen ook uit om te differentiëren in evaluatie.

Differentiatie door te verdiepen en te verbreden

Sommige leerlingen denken meer conceptueel en abstract. Andere leerlingen komen vanuit een meer concrete benadering sneller tot inzichtelijk denken. Variëren in abstractie spreekt leerlingen aan op hun capaciteiten en daagt hen uit om van daaruit te groeien.

Daarnaast bieden leerplannen kansen om de complexiteit van leerinhouden aan te passen. Dat kan door een complexere situatie te schetsen, een minder ingewikkelde bewerking of handeling voor te stellen, of door meer kennis of vaardigheden aan te bieden om leerlingen uit te dagen.

De ene context kan betekenisvol zijn voor een leerlingengroep, terwijl een andere context dan weer betekenisvoller kan zijn voor een andere leerlingengroep. Leerinhouden in verschillende contexten aanbrengen biedt kansen om leerlingen aan te spreken op hun interesses en daagt hen tegelijk uit om andere interesses te verkennen en zo hun horizon te verruimen.

In 'extra' wenken bij de leerplandoelen en in beperkte mate ook via keuzeleerplandoelen bieden we je inspiratie om te differentiëren door te verdiepen en te verbreden.

Differentiatie door de leeromgeving aan te passen

Doordachte variatie in werkvormen (groepswerk, individueel, auditief, visueel, actief ...) vergroot de kans dat leerdoelen worden gerealiseerd door alle leerlingen. Het helpt hen bovendien ontdekken welke manieren van leren en informatie verwerken best bij hen passen.

De ene leerling kan snel of zelfstandig werken, de andere heeft meer tijd of begeleiding nodig. Variëren in de mate van ondersteuning, gericht aanbieden van hulpmiddelen (voorbeelden, schrijfkaders, stappenplannen ...) en meer of minder tijd geven, daagt leerlingen uit op hun niveau en tempo.

Leerlingen op hun niveau en vanuit eigen interesses laten werken kan door te differentiëren in product, bijvoorbeeld door leerlingen te laten kiezen tussen opdrachten die leiden tot verschillende eindproducten.

Het samenstellen van groepen kan een effectieve manier zijn om te differentiëren. Rekening houden met verschil in leerdoelen en leerlingenkenmerken laat leerlingen toe van en met elkaar te leren.

Technologie kan al die vormen van differentiatie ondersteunen. Zo kunnen leerlingen op hun maat werken met digitale leermiddelen zoals educatieve software of online oefenprogramma's.

Differentiatie in evaluatie

Tenslotte laten de leerplannen toe te differentiëren in [evaluatie](#) en feedback. Evalueren is beoordelen om te waarderen, krachtiger te maken en te sturen.

Na de afronding van een lessenreeks of na een langere periode gaan leraren door middel van summatieve evaluatie na waar leerlingen staan. De keuze van een evaluatie- en feedbackvorm is afhankelijk van de vooropgestelde doelen.

Formatieve evaluatie is geïntegreerd in het leerproces en gaat uit van een actieve betrokkenheid van leraar en leerling. Het zet leerlingen aan het denken over hun vorderingen en laat leraren toe om tijdens het leerproces effectieve feedback te geven. Door middel van formatieve evaluatie krijgen leraren een goed zicht op het leerproces van leerlingen zodat ze het verder gericht en waar nodig kunnen bijsturen. Het is bovendien een rijke bron voor leraren om te reflecteren over de eigen onderwijspraktijk en de eigen pedagogisch-didactische aanpak bij te sturen.

1.5 Opbouw van leerplannen

Elk leerplan is opgebouwd volgens een vaste structuur. Alle onderdelen maken inherent deel uit van het leerplan. Schoolbesturen van Katholiek Onderwijs Vlaanderen die de leerplannen gebruiken, verbinden zich tot de realisatie van het gehele leerplan.

De **inleiding** licht het leerplanconcept toe en gaat dieper in op de visie op vorming, de ruimte voor leraren(teams) en scholen en de mogelijkheden tot differentiatie.

De **situering** geeft aan waarop het leerplan is gebaseerd en beschrijft de samenhang binnen de graad en met de onderliggende graad, en de plaats in de lessentabel.

In de **pedagogisch-didactische duiding** komen de inbedding in het vormingsconcept, de krachtlijnen, de opbouw, de leerlijnen, de aandachtspunten met o.m. nieuwe accenten van het leerplan aan bod.

De **leerplandoelen** zijn helder geformuleerd en geven aan wat van leerlingen wordt verwacht. Waar relevant geeft een opsomming of een afbakening (★) aan wat bij de realisatie van het leerplandoel aan bod moet komen. Ook pop-ups bevatten informatie die noodzakelijk is bij de realisatie van het leerplandoel. De leerplandoelen zijn gebaseerd op de minimumdoelen van de basisvorming, de specifieke minimumdoelen of de doelen die leiden naar een beroepskwalificatie. Indien een leerplandoel verder gaat, vind je een '+' bij het nummer van het leerplandoel. Al die leerplandoelen zijn verplicht te realiseren. In een aantal gevallen zijn keuzedoelen opgenomen; die leerplandoelen zijn weergegeven in een grijze kleur en het nummer van het leerplandoel wordt voorafgegaan door 'K'.

De leerplandoelen zijn ingedeeld in een aantal rubrieken. Bovenaan elke rubriek vind je de relevante minimumdoelen van de basisvorming, de specifieke minimumdoelen en/of doelen die leiden naar een of meer beroepskwalificaties, afhankelijk van de finaliteit. Als leraar hoef je je die taal niet eigen te maken. Het volstaat dat je de leerplandoelen realiseert zoals opgenomen in het leerplan.

Waar relevant wordt de samenhang met andere leerplannen in dezelfde graad aangegeven, evenals de samenhang met de onderliggende graad.

'Duiding' bij een leerplandoel bevat een noodzakelijke toelichting bij het doel. In pedagogisch-didactische wenken vinden leraren inspiratie om met het leerplandoel aan de slag te gaan. Een rubriek 'extra' bij een leerplandoel biedt leraren inspiratie om verder te gaan dan wat het leerplandoel minimaal vraagt.

De **basisuitrusting** geeft aan welke materiële uitrusting vereist is om de leerplandoelen te kunnen realiseren.

Het **glossarium** bevat een overzicht van handelingswerkwoorden die in alle leerplannen van de graad als synoniem van elkaar worden gebruikt of meer toelichting nodig hebben.

De **concordantie** geeft aan welke leerplandoelen gerelateerd zijn aan bepaalde minimumdoelen, specifieke minimumdoelen of doelen die leiden naar een of meer beroepskwalificaties.

2 Situering

2.1 Samenhang met de tweede graad

Het leerplan sluit aan bij en bouwt verder op het leerplan Nederlands voor de tweede graad Taal en communicatie en Toerisme (II-NedS-da).

2.2 Samenhang in de derde graad

2.2.1 Samenhang binnen de studierichting Taal en communicatie en Toerisme

Voor dit leerplan zijn er linken met de leerplannen Public Relations en Toerisme met focus op schriftelijke en mondelinge communicatie.

2.2.2 Samenhang met andere leerplannen Nederlands binnen de finaliteit

De leerplannen Nederlands en moderne vreemde talen delen een visie op modernetalenonderwijs. De leerplannen Nederlands vertonen een duidelijke samenhang met de leerplannen Frans en Engels. Leerlingen lezen, luisteren, spreken en schrijven in het Nederlands, Engels en Frans en zetten daarbij strategieën in.

Binnen de **dubbele finaliteit** zijn er twee leerplannen voor Nederlands. Dit leerplan is bestemd voor de studierichtingen Taal en communicatie en Toerisme.

III-Ned-da Alle studierichtingen (m.u.v. Taal en communicatie en Toerisme)	III-NedS-da Specifieke vorming Taal en communicatie en Toerisme
Dit is het basisleerplan.	Het basisleerplan wordt uitgebreid met specifieke minimumdoelen voor Taal en communicatie en Toerisme

2.3 Plaats in de lessentabel

Het leerplan is gebaseerd op minimumdoelen van de basisvorming en op specifieke minimumdoelen. Het is gericht op 5 graaduren in de studierichting Toerisme. Omwille van de specificiteit van de studierichting zijn er 6 graaduren opgenomen in de modellessentabel voor de studierichting Taal en communicatie.

Het geheel van de algemene en specifieke vorming in elke studierichting vind je terug op de [PRO-pagina](#) met alle vakken en leerplannen die gelden per studierichting.

3 Pedagogisch-didactische duiding

3.1 Nederlands en het vormingsconcept

Het leerplan is ingebed in het vormingsconcept van de katholieke dialoogschool. In dit leerplan ligt de nadruk op talige vorming, maar ook culturele en sociale vorming hebben een belangrijke plaats. De wegwijzers verbeelding, gastvrijheid en uniciteit in verbondenheid maken er inherent deel van uit.

Talige vorming

Vorming in talen versterkt leerlingen in de kennis en het gebruik van de eigen taal en van andere talen. Ze leert leerlingen van taal genieten in zijn vele vormen. Leerlingen worden communicatief vaardiger en leren kritisch informatie te verwerven en verwerken. Ze leren ook creatief om te gaan met taal. Taalonderwijs verrijkt de interculturele vorming van een leerling. Taal is nodig om greep te krijgen op de eigen omgeving. Taal biedt ook kansen om de meertalige en veelzijdige wereld om ons heen te verbeelden en op een gastvrije wijze te ontsluiten. De leerlingen tonen een blijvende verwondering voor het fascinerende van taal en staan open en respectvol tegenover elke vorm van talige diversiteit in het Nederlands en tegenover elke vreemde taal. In het vak Nederlands focussen we daarnaast ook op abstract denken via taalbeschouwing en literatuur.

Sociale vorming

Het ontwikkelen van communicatieve en relationele aspecten van vorming is van groot belang. De leerlingen leren op een gepaste en respectvolle manier talig om te gaan met gesprekspartners. Ze zijn er zich van bewust dat boodschappen op verschillende manieren kunnen worden geïnterpreteerd en dus ook een verschillende impact kunnen hebben.

Culturele vorming

Er bestaat een voor de hand liggende band tussen talen en culturele vorming. Die band biedt leerlingen de mogelijkheid om cultuur en kunst via de taal te verkennen en te begrijpen. Cultuur heeft zowel een eigentijdse als een historische dimensie. Leerlingen leren de wereld kennen in zijn veelkleurige culturele diversiteit. Met die verschillende culturen zijn verschillende talen, taaluitingen en taalvariëteiten verbonden. Via culturele vorming komen ze ook in contact met het artistieke en krijgen ze oog voor de esthetische component van cultuur.

Verbeelding

Om zich te kunnen inleven in literatuur en om zelf creatief met taal om te gaan, is het van belang dat leerlingen verbeeldend denken en handelen.

Gastvrijheid en uniciteit in verbondenheid

Elke leerling heeft zijn plaats in de klas, op school en in de samenleving. Er is aandacht voor de eigen (thuis)taal en cultuur en die van de ander. Inzicht verwerven in taalvariatie draagt bij tot respectvol omgaan met die ander. De leerlingen staan open voor de meertalige wereld rondom hen en zien meertaligheid als een verrijking. Taal bouwt bruggen tussen mensen.

Uit die vormingscomponenten en wegwijzers zijn de krachtlijnen van het leerplan ontstaan.

3.2 Krachtlijnen

Functioneel en zelfzeker communiceren in respectvolle interactie

Groeien in taalcompetentie omvat groeien in communiceren. Leerlingen kunnen en durven zich steeds beter, passender en doelgerichter uitdrukken in het Nederlands.

Door je taalgebruik hoor je bij een groep. Taal heeft een emancipatorische functie: naarmate je taalgebruik rijker en gevarieerder wordt, krijg je toegang tot steeds meer groepen in de samenleving. Tegelijk kan je taal ook gebruiken om je eigen identiteit uit te drukken.

Van taal genieten, de beeldende kracht van taal en literatuur beleven en er creatief mee omgaan

Leerlingen plezier laten beleven aan taal kan in veel verschillende contexten. Ze leren via taal van cultuur genieten en creatief met taal om te gaan.

Leerlingen maken kennis met beeld en literatuur om hun eigen emotioneel leven te verrijken, het eigen 'ik' te ontplooiën, te positioneren, te duiden en te relativiseren of om andere perspectieven te ontdekken. Verhalen brengen leerlingen in contact met andere identiteiten en nodigen leerlingen uit om zich te verplaatsen in de denk- en leefwereld van anderen, in hun emoties, in hun cultuur.

Door middel van taal structuur brengen in de eigen gedachten en ervaringen, en ze toetsen aan eigen en andermans mens- en wereldbeeld

Taal speelt een belangrijke rol bij de uitdrukking van wat in iedere persoon omgaat: ervaringen, beleving en interpretatie, wensen en verlangens. Die komen zowel verbaal als non-verbaal tot uiting. Leerlingen leren zichzelf beter kennen door hun gedachten en meningen uit te drukken en af te toetsen aan die van anderen. Diverse informatiebronnen en een brede communicatie helpen hen om hun gedachten, ervaringen en meningen te structureren.

Leerlingen leren zichzelf kennen en opkomen voor zichzelf: ze ontdekken en benutten hun sterktes en kwaliteiten om het beste uit zichzelf naar boven te halen. Iedereen heeft taal nodig om in de diverse culturele samenleving een eigen identiteit te ontwikkelen en andere culturele aspecten te begrijpen. De leerlingen ontdekken dat in de samenleving verschillende culturen samenkomen die verbonden zijn met diverse taaluitingen, taalvariëteiten en talen. Een positief talige grondhouding ten opzichte van die verschillen is belangrijk om duurzaam en respectvol met elkaar te kunnen samenleven. Ze krijgen en tonen vertrouwen in de eigen taalcompetentie. Ze krijgen zicht op eigen en andere mens- en wereldbeelden.

Reflecteren op de eigen taal en op de taal van anderen

Reflecteren op de taal van jezelf en van anderen speelt een belangrijke rol bij identiteitsontwikkeling. Bewust inzetten van inzichten in taal helpt bovendien om eigen communicatievaardigheden te verbeteren en effectiever te communiceren met anderen. Dat kan bij het verwoorden van ambities, eigen meningen en emoties, kritisch denken, taalplezier beleven, creatief omgaan met taal enz. Het gebruik van het gepaste taalregister en het inzetten van beleefdheidsconventies zijn belangrijk voor het aanknopen en onderhouden van sociale relaties.

Taal als systeem begrijpen en onderzoeken

'Taal, taalgebruik en taalsysteem' staat in een nauwe relatie met 'communicatie en informatie'. Deze doelgroep zet in op reflectie over inzichten uit taalgebruik om de taalvaardigheid te versterken en het doel optimaal te bereiken. 'De taal leren' en 'over de taal leren' gaan hand in hand. Zonder kennis van metataal is geen reflectie over het wezen en het functioneren van taal mogelijk. Taalcompetentie gaat immers niet alleen over taalvaardigheid en over het toepassen van talige kennis, maar ook over het toepassen van meta-cognitieve kennis over taal. Die inzichten zullen de groei van die eigen taalvaardigheid ondersteunen en versterken.

3.3 Opbouw

Dit leerplan is opgebouwd uit deze componenten.

- Communicatie en informatie;
- Literatuur;
- Identiteit in diversiteit;
- Taal, taalgebruik en taalsysteem;
- Onderzoekskompetentie.

Het is belangrijk om de samenhang tussen de componenten te bewaken: ze zijn te onderscheiden, maar niet te scheiden. Bovendien spelen ze vaak tegelijkertijd en werken ze ook op elkaar in.

3.4 Leerlijnen

Meer gedetailleerde informatie over de samenhang binnen de graad en met de andere graden vind je op de leerplanpagina bij de [basisinformatie](#).

3.4.1 Samenhang met de tweede graad <https://pro.katholiekonderwijs.vlaanderen/iii-neds-da/basisinformatie>

Het leerplan voor de derde graad sluit aan bij en bouwt verder op het leerplan Nederlands voor de tweede graad D/A-finaliteit (II-Ned-da) en het leerplan D/A-finaliteit Taal en communicatie (II-NedS-da). Waar relevant verwijzen we bij de leerplandoelen naar de leerplandoelen Nederlands van de tweede graad. In de derde graad passen we de tekstkenmerken en de minimumvereisten aan om de moeilijkheidsgraad van vergelijkbare doelen uit de tweede graad geleidelijk te verhogen.

3.4.2 Samenhang in de derde graad

Binnen de **dubbele finaliteit** zijn er twee leerplannen voor Nederlands. Je vindt het overzicht in volgend schema. Dit is het leerplan voor de studierichtingen Taal en communicatie en Toerisme.

III-Ned-da	III-NedS-da
Alle studierichtingen (m.u.v. Taal en communicatie en Toerisme)	Specifieke vorming Taal en communicatie en Toerisme
Dit is het basisleerplan.	Het basisleerplan wordt uitgebreid met specifieke minimumdoelen voor Taal en communicatie en Toerisme
Communicatie en informatie	
	(delen van) teksten herformuleren in functie van de doelgroep, het kanaal of het medium (LPD 6)
	teksten redigeren op taalgebruik en consistentie (LPD 7)
Taal, taalgebruik en taalsysteem	
	analyseren hoe de context de betekenis van een taaluiting beïnvloedt (LPD 15)
Onderzoekscompetentie	
	# doorlopen een onderzoekscyclus in samenhang met specifieke inhoud van dit leerplan (LPD 18)

De leerplannen Nederlands vertonen een duidelijke samenhang met de leerplannen Frans en Engels. Leerlingen lezen, luisteren, spreken en schrijven in het Nederlands, Engels en Frans en zetten daarbij strategieën in.

Er is een duidelijke link tussen **Public relations en Nederlands**. In het vak Public relations gebruiken de leerlingen de aangeleerde vaardigheden in praktische situaties en breiden ze die verder uit. Ze analyseren ook het communicatieproces in verschillende situaties. De leerlingen leren binnen het vak Public relations niet-complexe teksten schrijven, redigeren, her- en vertalen in functie van interne en externe communicatie. Ze werken communicatieproducten uit voor het realiseren van een aanbod van publicaties, berichten en huisstijldragers. De leerlingen leren informatie doelgericht voor te stellen aan de hand van een geschikte presentatietechniek. Ze leren in Public relations ook de inhoud van een communicatieplatform opvolgen.

Je overlegt het best binnen de vakgroep en met de leraar Public relations over gebruikte termen en inhoud.

3.5 Aandachtspunten

Een positief talige grondhouding

Een belangrijk aspect van taalcompetentie in relatie tot identiteit is het ontwikkelen van een positieve talige grondhouding. Dat laat leerlingen toe om zelfvertrouwen rond de eigen taalcompetentie te ontwikkelen, spreek- en schrijfdurf te ontwikkelen, respectvol te communiceren en te discussiëren met anderen, het Nederlands te ontdekken, ermee te experimenteren en er creatief mee om te gaan. Bovendien maakt het hen nieuwsgierig naar taalverschijnselen en motiveert het hen om hun taalcompetentie verder te ontwikkelen, in die mate dat hun talige kennis, vaardigheden en attitudes hen ondersteunen om beter te leven, te leren en zichzelf te ontplooien in onze complexe en meertalige samenleving. Het stimuleren van een positieve talige grondhouding beschouwen we dan ook als een van de kerntaken van de leraar Nederlands.

Taal over alle vakken heen

In het kader van een taalbeleid is het zinvol om bij verschillende leerplandoelen vakoverschrijdend te overleggen en samen te werken. Dat kan door bv. leerlingen te ondersteunen bij talige aspecten die in andere vakken aan bod komen, teksten uit andere vakken in te zetten, dezelfde stappenplannen en kijkwijzers te gebruiken ...

Taalcompetenties om functioneel en doelgericht te communiceren

Voor alle leerlingen geldt, hoe verschillend hun studieoriëntatie ook mag zijn, één groot gemeenschappelijk belang: dat hun taalcompetentie zich zó ontwikkelt dat ze in de vele communicatiesituaties van hun leven nu en weldra, in en buiten de school, goed kunnen functioneren.

Leerlingen leren om vaardig te communiceren in uiteenlopende situaties en leren kritisch en efficiënt met informatie omgaan. Er gaat veel aandacht naar de ontwikkeling van communicatieve vaardigheden: luisteren, kijken, spreken, lezen, schrijven, interactie en de integratie ertussen, met aandacht voor Standaardnederlands. Dat biedt de leerling meer kansen op schoolsucces en maakt contact en communicatie buiten de eigen omgeving gemakkelijker.

De leerlingen maken kennis met een breed aanbod van tekstsoorten en teksttypes, met diverse informatiebronnen, en dat via digitale en niet-digitale weg. Een uitdaging daarbij is dat veel informatie niet of nauwelijks gecontroleerd is op correctheid of op objectiviteit. De leerplandoelen Nederlands ondersteunen de leerlingen om effectieve en kritische informatieverwerkers en -verspreiders te worden.

De tabellen bij de vaardigheden vermelden de kenmerken en minimumvereisten voor de teksten. Voor de receptieve vaardigheden bakenen ze de moeilijkheidsgraad van de aangeboden teksten af. Voor productie en interactie gaat het naast afbakening ook om minimumvereisten voor teksten die leerlingen produceren.

Die kenmerken en minimumvereisten vormen een leidraad bij de tekstkeuze en bij het opstellen van evaluatiecriteria.

Creatief met taal

Goed taalonderwijs spreekt de creativiteit van leerlingen aan en doet hen het plezier van taal ervaren. Je biedt zoveel mogelijk diverse teksten aan, zoveel mogelijk via een geïntegreerd aanbod, in verschillende componenten van het vak Nederlands. Via fictie vragen we aandacht voor het (inter)culturele, voor het esthetische en voor de kracht van verbeelding. Ze leven zich in fictieve en ongekende werelden in. Allerlei maatschappelijke onderwerpen worden zo ook bespreekbaar gemaakt. Fictionele teksten laten de leerling toe om greep te krijgen op de werkelijkheid of bieden de mogelijkheid om eraan te ontsnappen.

Taalbeschouwing en woordenschatverwerving

Je kan specifiek aan de doelen taalbeschouwing werken. Leren over taal houdt reflectie in en gebeurt vanuit een doelbewuste communicatieve aanpak en strategie. Een systematische aanpak kan nodig zijn. Voor bepaalde delen van het taalsysteem kan echter een occasionele aanpak voldoende zijn. Ook strategieën, als deel van het taalsysteem, kan je geïntegreerd oefenen. Dat kan dus betekenen dat leerlingen nadenken over het taalsysteem dat ze hebben gebruikt bij een bepaalde communicatieve handeling of dat ze iets leren over hoe anderen in concrete situaties een opdracht hebben uitgevoerd. Daarbij is ook aandacht voor taalzorg (zowel mondeling als schriftelijk) belangrijk, waarbij rekening wordt gehouden met de communicatieve situatie. Het inzicht in een taalsysteem ondersteunt leerlingen bij het verwerven van het Standaardnederlands en van andere talen. Je kan daarbij de thuistaal inzetten.

Je besteedt expliciet aandacht aan woordenschatverwerving. Je stimuleert een uitgebreide en diepgaande woordenschatkennis door de lat hoog te leggen via expliciete en doordachte instructie. Je vertrekt bijvoorbeeld vanuit rijke en relevante thema's en je gebruikt actieve werkvormen die zowel brede als diepgaande woordenschatkennis bevorderen.

Strategieën inzetten

De strategieën krijgen bijzondere aandacht. Ze komen ook expliciet aan bod in andere taalvakken. Een goede beheersing van strategieën helpt de leerlingen om zowel in taalvakken als in niet-taalvakken efficiënt met tekst om te gaan. Het is daarom belangrijk dat er afspraken gemaakt worden tussen de vakken om transfer mogelijk te maken en te stimuleren.

Onderzoekscompetentie

De onderzoekscompetentie kan worden gerealiseerd met inhouden van dit leerplan die gerelateerd zijn aan specifieke minimumdoelen. In de studierichtingen waarin dit leerplan moet worden gerealiseerd kan de onderzoekscompetentie ook aan bod komen via inhouden van andere leerplannen. Om dat duidelijk te maken wordt het leerplandoel over de onderzoekscompetentie voorafgegaan door een #. Dat geeft aan dat het leerplandoel hier aan bod kan komen, maar dat het ook kan worden gerealiseerd via andere leerplannen van het specifiek gedeelte van de studierichting. Je overlegt op schoolniveau welke keuzes worden gemaakt met betrekking tot de realisatie van de onderzoekscompetentie. Op de PRO-tegel [onderzoekscompetentie](#) kan je voor elke studierichting terugvinden via welke leerplannen onderzoeken kan worden gerealiseerd.

Bij leerplandoel 18 geven we aan met welke inhouden de onderzoekscompetentie kan worden gerealiseerd. Op de leerplanpagina vind je meer informatie over en een aantal mogelijke voorbeelden van hoe je via specifieke inhouden van dit leerplan met je leerlingen kan werken aan de onderzoekscompetentie.

3.6 Leerplanpagina

Wil je als gebruiker van dit leerplan op de hoogte blijven van inspirerend materiaal, achtergrond, professionalisering en lerarennetwerken, surf dan naar de [leerplanpagina](#).

4 Leerplandoelen

4.1 Communicatie en informatie

Minimumdoelen, specifieke minimumdoelen of doelen die leiden naar BK

LPD 1 De leerlingen bepalen het onderwerp, de hoofdgedachte en hoofdpunten bij het doelgericht lezen en beluisteren van teksten met deze kenmerken.

2de graad: II-NedS-da LPD 1

Duiding: De leerlingen gebruiken doelgericht strategieën om het onderwerp, de hoofdgedachte en de hoofdpunten te bepalen in functie van het begrip van teksten.

Wenk: Je kiest voor een ruime variatie aan teksten binnen de tekstsoorten (informatieve, persuasieve, prescriptieve, argumentatieve, opiniërende, narratieve teksten), fictie en non-fictie en, zowel niet-digitaal als digitaal. Een bepaalde tekst kan vaak onder verschillende tekstsoorten vallen.

Je werkt met authentieke, rijke teksten zodat de opdrachten betekenisvol zijn voor de leerlingen. Teksten uit andere vakken bieden ook kansen.

Je besteedt ook voldoende aandacht aan misleidende communicatie, bv. fake news, publireportage, phishing, manipulatie door beelden.

Wenk: Je geeft de leerlingen de kans om te groeien in lees- en luistervaardigheid door hen voldoende oefenkansen te bieden met steeds moeilijkere teksten. Je kan ook denken aan (pseudo)wetenschappelijke teksten. Je begeleidt leerlingen bij het kiezen van de gepaste strategieën in functie van het doel van de opdracht, bv. via modelling, bestuderen van teksten die leerlingen zelf moeten leren schrijven. Afhankelijk van de leerlingen of leerlingengroep besteed je hier wel of geen expliciete aandacht meer aan.

Wenk: Teksten lezen en beluisteren geeft leerlingen de kans om binnen een bepaald thema nieuwe woorden te leren kennen en actief te verwerven. Tegelijkertijd kan je gekende woorden binnen een bepaald thema opnieuw aanbieden en consolideren via een tekst.

Wenk: Authentieke teksten hebben het voordeel dat ze aspecten aanbieden die een effect hebben op de boodschap: bv. lay-out, hyperlinks, kleur, statische of

bewegende beelden, muziek en geluid, vertragingen van beelden. Ze bieden bovendien heel wat kansen om strategieën in te zetten.

Voor deze doelgroep is het zinvol om expliciet aandacht te besteden aan de manier waarop beelden de boodschap kleuren: bv. kadering, perspectief, compositie, kleur, beweging, wat niet in beeld gebracht wordt.

Je kan differentiëren in moeilijkheidsgraad door de ondersteuning die je aanreikt of de opdracht die je koppelt aan de tekst. Bv. bij een tekst met een hoge [informatiedichtheid](#) kan je eenvoudige vragen stellen en omgekeerd.

Wenk: In de derde graad is het zinvol om leerlingen verschillende teksten (digitaal en non-digitaal, fictie en non-fictie, lees- en luisterteksten) met elkaar te laten vergelijken. Mogelijkheden: een gemeenschappelijke hoofdgedachte zoeken, perspectief van de auteurs en hun schrijfdoel vergelijken, doelpubliek vergelijken.

Extra: Je laat de leerlingen de informatie beoordelen op [betrouwbaarheid](#), [correctheid](#) en [bruikbaarheid](#) en de samenhang tussen die drie. Dit betekent o.m. dat leerlingen vormen van gelaagdheid onderscheiden (bv. intenties, opvattingen en waardeoordelen), zowel individueel als meer cultureel bepaalde ideeën.

Extra: Je leert leerlingen zich los te maken van het eigen perspectief om zo vanuit verschillende invalshoeken naar een tekst te kijken en zich te verplaatsen in het perspectief van de auteur.

LPD 2 De leerlingen selecteren relevante informatie bij het lezen en beluisteren van teksten met deze [kenmerken](#).

Samenhang derde graad: I-II-III-GFL LPD 21

2de graad: II-NedS-da LPD 2

Wenk: De leerlingen gebruiken doelgericht strategieën om relevante informatie te selecteren.

Wenk: Je kiest voor een ruime variatie aan teksten binnen de tekstsoorten ([informatieve](#), [persuasieve](#), [prescriptieve](#), [argumentatieve](#), [opiniërende](#), [narratieve](#) teksten), fictie en non-fictie, zowel niet-digitaal als digitaal. Een bepaalde tekst kan vaak onder verschillende tekstsoorten vallen.

Wenk: Teksten lezen en beluisteren geeft leerlingen de kans om binnen een bepaald thema nieuwe woorden te leren kennen en actief te verwerven. Tegelijkertijd kan je gekende woorden binnen een bepaald thema opnieuw aanbieden en consolideren via een tekst.

Wenk: Je laat de leerlingen de informatie beoordelen [betrouwbaarheid](#), [correctheid](#) en [bruikbaarheid](#) en de samenhang tussen die drie. Dit betekent o.m. dat leerlingen talige elementen in een tekst herkennen om bv. fake news te achterhalen. Met het [communicatiemodel](#) bekijk je het taalgebruik altijd in zijn totale, reële context. Daardoor maak je veel meer kans om tot een betrouwbaar inzicht te komen in hoe anderen taal gebruiken.

Wenk: Je kan de leerlingen relevante informatie uit verschillende bronnen op een gestructureerde manier laten samenbrengen, eventueel in functie van een spreek- of schrijfdoel. Bv. schema, tabel, grafiek, diagram, tekening, mindmap, kolommenschema, storyboard, info graphics. Je geeft de leerlingen keuzevrijheid.

LPD 3 De leerlingen vatten **doelgericht** een geschreven tekst (**kenmerken**) schriftelijk samen (**minimumvereiste samenvatting**).

Wenk: Je kan met leerlingen eerst focussen op tussenstappen om dan tot een samenvatting te komen. Zo kunnen de leerlingen bijvoorbeeld de essentie van de tekst begrijpen door kernwoorden en kernzinnen te identificeren en die dan in hun tekst te gebruiken.

Wenk: Je helpt de leerlingen bij het zoeken naar een voor hen geschikte techniek (bv. via markeren of beelden, mindmap, infografiek, tabel) om tot een samenvattende tekst te komen. Voor deze doelgroep is het zinvol om de leerlingen in de loop van de derde graad een doorlopende tekst te laten schrijven die aan de minimumvereisten voldoet. Het kan de leerlingen bovendien helpen om vaste tekststructuren te gebruiken, bv. als voorbereiding op het schrijven van argumentatieve teksten of teksten volgens de probleemstructuur.

Extra: Je kan de leerlingen een samenvatting laten schrijven van de inhoud die ze verwerven uit verschillende teksten.

Extra: Je kan de leerlingen verschillende teksten laten samenvatten rond hetzelfde thema. Vervolgens gaan ze met elkaars samenvattingen aan de slag om een nieuwe (argumentatieve) tekst te produceren binnen het thema.

LPD 4 De leerlingen spreken en schrijven **doelgericht**. (**minimumvereisten**).

2de graad: II-NedS-da LPD 3

Wenk: Je kiest voor voldoende variatie aan tekstsoorten. (**informatief, persuasief, prescriptief, argumentatief, opiniërend, narratief**) met diverse tekstdoelen bv. overtuigen, informeren, genieten van, mening geven, aanzetten tot, emotie opwekken. Je maakt de leerlingen daarbij bewust van de verschillende doelen en de conventies om dat doel te bereiken.

Wenk: Ook literatuur biedt kansen om de leerlingen te laten spreken en schrijven over hun leesbeleving bijvoorbeeld. Je kan verschillende vaardigheden combineren.

Wenk: Je vertrekt best van authentieke teksten zodat de opdracht betekenis is voor de leerlingen. Teksten uit andere vakken, bieden ook kansen. Vanuit receptie komen de leerlingen tot productie van teksten.

Wenk: Je geeft best zoveel mogelijk schrijf- en spreekkansen. De nadruk ligt niet alleen op het product, maar ook op het proces. Het is dan ook belangrijk om leerlingen voldoende leerkansen te geven zodat het eindproduct beter wordt, bv. Leerlingen reflecteren over doelen en criteria, werken gefaseerd via verschillende versies, evalueren elkaar en zichzelf, verkennen samen inhouden. Bij spreken en schrijven houd je rekening met de individuele leerling, je differentieert in functie van hun spreekdurf en schrijfvaardigheid om hen te laten groeien in taalcompetentie.

Wenk: Bij deze doelgroep werk je expliciet aan het vergroten van spreekdurf. Je houdt daarbij rekening met de individuele leerling en differentieert in functie van het individuele leerproces om de leerling te laten groeien in taalcompetentie.

Wenk: Mogelijkheden: mail, instructie, verslag, uitnodiging, uitleg over verwerkte informatie, toelichting bij visuele voorstelling (bv. grafiek), presentatie

(verschillende manieren van presenteren), post op sociale media, poster over (eigen) onderzoek, (geanimeerd) filmpje, nieuwsbrief, blog, vlog, recensie, podcast, betoog, video-cv, motivatiebrief, webtekst, storytelling, advertentie, folder ...

Wenk: Het is zinvol om de leerlingen kritisch te leren omgaan met actuele technologische ontwikkelingen, zoals artificiële intelligentie, spraaktechnologie en (ver)taalprogramma's. Zo help je leerlingen die hulpmiddelen verantwoord te gebruiken.

Wenk: Visuele communicatie kan ondersteunend werken bv. via beelden, iconen, kleuren, maar kan ook op zich staan. Bv. Pictogrammen gebruiken, gepaste GIF's kiezen, gepaste beelden selecteren in functie van de tekst. Je kunt je daarbij afvragen of de visuele ondersteuning duidelijk is, de boodschap ondersteunt zonder af te leiden, voldoende info biedt aan de luisteraar om achteraf op terug te vallen, aantrekkelijk is...

Wenk: Als voorbereiding en bij uitvoering van de productieve taak, kan je met de leerlingen reflecteren op de tekststructuur en -opbouw, taalgebruik, lay-out ... bv. op basis van goede en minder goede voorbeeldteksten als opties om zelf in te zetten bij het schrijven en spreken.

LPD 5 De leerlingen drukken zich creatief uit met taal.

2de graad: II-NedS-da LPD 4

Wenk: Mogelijkheden waarbij de leerlingen hun creativiteit inzetten in functie van een communicatief doel zijn: een affiche, een slogan, een flyer, een bericht op sociale media ... Mogelijkheden waarbij de leerlingen hun beleving creatief verwerken, zijn: een gedicht schrijven, slam poetry creëren, een liedjestekst bewerken, een theaterfragment hertalen naar de eigen context, een beeldverhaal maken, een storyboard maken.

Wenk: Je kan de leerlingen verschillende technieken laten inzetten, bv. lay-out, beelden, rijm, ritme, humor en figuurlijke taal, stijlfiguren, het opbouwen van spanning, het spelen met tijd en ruimte, het toepassen van verteltechnieken, het spelen met beeld en taal, het mixen van talen.

Extra: Je kan de leerlingen waardering laten uitdrukken voor de creaties van anderen. Verschillende aspecten kunnen aan bod komen, bv. het inspirerende, het verhaaltechnische, het vernieuwende, het esthetische en het herkenbare.

LPD 6 De leerlingen herformuleren doelgericht (delen van) teksten in functie van de doelgroep, het kanaal of het medium.

2de graad: II-NedS-da LPD 5

Duiding: De geherformuleerde tekst kan een mondelinge of een schriftelijke tekst zijn of beide.

Wenk: Mogelijkheden: een informatieve tekst omzetten naar een persuasieve tekst of een podcast, een artikel uit de krant omzetten naar een internettekst, een tekst omzetten naar een post op sociale media, een reclamespot aanpassen aan een ander doelpubliek (bv. jongeren naar volwassenen), een tekst aanpassen aan

gevoeligheden (bv. genderneutraliteit, taboes, verengelsing, diversiteit), een tekst vereenvoudigen voor een doelgroep die minder taalvaardig is in het Nederlands, een persbericht omzetten naar een krantenartikel ...

LPD 7 De leerlingen redigeren teksten op taalgebruik en consistentie.

- ★ Criteria: Standaardnederlands, spelling, interpunctie, woordkeuze, zinsbouw, helderheid, stijl, vormcorrectheid, adequaatheid, tekstconventies, [tekststructuur](#), registerkeuze

Wenk: Je laat de leerlingen de tekst leesbaarder maken voor de lezer. Mogelijkheden: zinnen gemakkelijker laten lopen, stopwoordjes en verouderd taalgebruik weghalen, de tekst en de zinnen niet onnodig lang maken, in woordgebruik variëren, consequent aanspreken, de opbouw van de tekst verbeteren, herhalingen wegwerken... afhankelijk van de specifieke redactionele doelen.

Wenk: In aanloop naar het einddoel bied je de criteria best stapsgewijs aan om leerlingen vertrouwd te maken met redactie van teksten en oefenkansen aan te bieden. Het is dan niet altijd nodig om alle criteria tegelijkertijd mee te nemen. Het is aangewezen om leerlingen daarna zelfstandig slecht opgestelde teksten te laten redigeren.

Wenk: Het is zinvol om de leerlingen vertrouwd te maken met de mogelijkheden van actuele technologische ontwikkelingen, zoals ondersteunende taalprogramma's of -software.

Wenk: Mogelijke teksten om te laten redigeren: teksten voor de website van de school of voor het schoolkrantje, teksten voor externe communicatie, authentieke, slecht opgestelde teksten ...

Extra: Je kan de leerlingen uitdagen om de tekst concreter en tastbaarder te maken door voorbeelden toe te voegen, de tekst te kleuren met figuurlijk taalgebruik.

LPD 8 De leerlingen nemen [doelgericht](#) deel aan mondelinge en schriftelijke [interactie](#) ([kenmerken](#) en [minimumvereisten](#)).

2de graad: II-NedS-da LPD 6

Duiding: Bij mondelinge interactie veronderstel je dat de leerlingen ook onvoorbereid aan een gesprek in een vertrouwde context kunnen deelnemen.

Wenk: Het is belangrijk om ook aandacht te besteden aan formele contexten, ook via online communicatie bv. (video)chat, sociale media, online vergaderen, solliciteren, afspraak maken, debat, reageren op bv. een forum of een review, helpdesk, (verkoops)gesprek ... Voor deze doelgroep besteed je ook expliciet aandacht aan formele contexten gerelateerd aan de studierichting.

Wenk: Je kan de leerlingen ook expliciet op het belang van non-verbale communicatie wijzen en op het effect ervan. Het is nodig om oog te hebben voor visuele communicatie. Die kan ondersteunend werken bv. via beelden, iconen, kleuren ..., maar het beeld kan ook op zich staan.

Wenk: Je kan dit doel aanwenden om met de leerlingen toe te werken naar een verbindende (waarneming, behoefte, gevoel, verzoek) en constructieve communicatiestijl waarbij ze actief luisteren en ik-boodschappen formuleren.

Wenk: Je kan de leerlingen bewust maken van het effect van taalregister en beeldtaal (bv. emoticons als reactie).

Wenk: [Beleefdheidsconventies](#) en het bewustzijn van culturele verschillen kunnen een plaats krijgen en zullen in het kader van onze diverse maatschappij hoe langer hoe belangrijker worden. Je kan een link leggen met de component identiteit in diversiteit.

LPD 9 + De leerlingen beargumenteren mondeling en schriftelijk een eigen mening.

2de graad: II-Ned-da LPD 6+; II-NedS-da LPD 7+

2de graad: Je kan de leerlingen een kritische houding laten aannemen, ook ten opzichte van hun eigen mening. Dat kan door hen verschillende perspectieven te laten innemen, feiten en meningen te laten onderscheiden, hun mening in vraag te stellen en te onderbouwen, veralgemeningen en stereotyperingen te laten doorprikken ... De leerlingen vergelijken soorten argumenten en de mogelijke impact of waarde ervan. Ze denken na over mogelijke tegenargumenten en reageren daar proactief op. Ze brengen zelf onderbouwde tegenargumenten aan en kunnen drogredenen herkennen.

Wenk: Je kan focussen op talige middelen om de mate van subjectiviteit of objectiviteit aan te duiden, bv. door beeldspraak, gekleurd woordgebruik (gevoelswaarde van woorden) te gebruiken.

Wenk: Je kan leerlingen gericht leren zoeken naar informatie die ze nodig hebben om te argumenteren. Daarbij beoordelen ze de informatie op [betrouwbaarheid](#), [correctheid](#) en [bruikbaarheid](#). Het is belangrijk om de drie aspecten betrouwbaarheid, bruikbaarheid en correctheid in samenhang te laten onderzoeken.

4.2 Literatuur

Minimumdoelen, specifieke minimumdoelen of doelen die leiden naar BK

LPD 10 De leerlingen verwoorden de eigen beleving en interpretatie van [literaire teksten](#).

2de graad: II-NedS-da LPD 8

Duiding: Dit doel focust op literatuurbeleving en interpretatie van literaire teksten en op het samenspel tussen waarnemen (lezen, luisteren, kijken), beleven en interpreteren.

Wenk: Je bouwt verder op wat de leerlingen in de eerste en tweede graad geleerd hebben. In de derde graad gebruik je een diepere analyse om de beleving en interpretatie te laten beargumenteren.

Wenk: Je kan de leerlingen stimuleren om zich af te vragen waarom sommige aspecten van de tekst hen aanspreken, waarom ze zich identificeren met een bepaald personage, in welke zin ze gelijkaardige ervaringen al hebben meegemaakt, waarom de tekst een bepaalde emotionele reactie teweegbrengt, waarom de uitdrukkingsvorm of stijl hen aanspreekt ... Zo kunnen leerlingen hun identiteit verder ontwikkelen via bv. confronteren, verbeelden, empathisch vermogen,

waarden herkennen en erkennen. Ze leren nieuwe werelden kennen en verbreden zo hun blik op de wereld.

Wenk: Je laat leerlingen het best kennismaken met verschillende soorten literaire teksten. Bv. (kort)verhalen, poëzie, (kort)film, theater, (jong)volwassenen-literatuur, graphic novels, liedjes(teksten), luisterboeken. Je kan zowel korte als langere literaire teksten aanbieden, een fragment of een volledig verhaal, een gedicht of een roman, een theatervoorstelling of een film(fragment) ...

Wenk: Ook beelden en het non-verbale krijgen een plaats. Dat betekent leren kijken, leren met beelden omgaan, die beelden leren 'lezen', begrijpen en interpreteren. Beelden geven vaak aanvullende informatie of verduidelijken de boodschap.

LPD 11 De leerlingen gaan in interactie over de relevantie van literaire teksten voor hun leefwereld, voor de samenleving waarin ze leven en voor de samenleving waarin de teksten ontstonden.

Samenhang derde graad: I-II-III-GFL LPD LPD 11, 12

2de graad: II-NedS-da LPD 9+

Wenk: Het kan gaan om de interactie met andere leerlingen, recensenten (via reactie op recensies), andere lezers, acteurs of theatermakers, bloggers, vloggers, de auteur(s) van een werk ... De leerlingen toetsen hierbij hun eigen interpretatie af aan die van anderen.

Wenk: De leerlingen kunnen bv. een aspect uit een verhaal met informatie uit een niet-fictionele bron vergelijken, confronteren en op die manier het thema uit het verhaal aan de realiteit koppelen. Dat kan bv. via een filmpje, een interview, een collage, een poster, een booksnap.

Wenk: Bij de samenleving waarin teksten ontstonden, kan je denken aan een variatie in tijd (in het verre of nabije verleden) en ruimte (hier of elders, vertrouwde of onbekende streken of culturen).

4.3 Identiteit in diversiteit

Minimumdoelen, specifieke minimumdoelen of doelen die leiden naar BK

LPD 12 De leerlingen illustreren het effect van taaluitingen, taalvariëteiten en talen op identiteitsvorming en sociale omgang.

Duiding: Naast verbale communicatie komen effecten van non-verbale communicatie aan bod: de lichaamstaal, de gezichtsuitdrukking, het voorkomen ... bepalen in hoge mate of en hoe de boodschap overkomt.

Wenk: Je laat dit doel het best geïntegreerd aan bod komen wanneer leerlingen zelf taal gebruiken of observeren. Bv. register afgestemd op de communicatieve situatie, aansprekingen, beleefdheidsconventies, non-verbale communicatie (intonatie, lichaamstaal, gezichtsuitdrukking, houding), taal en woordgebruik afgestemd op gevoeligheden van de gesprekspartner of de situatie ...

Wenk: Je kan de leerlingen overeenkomsten en verschillen laten herkennen en

benoemen in taaluitingen, taalvariëteiten en talen. Van daaruit kan de focus liggen op hoe iemand zijn taalgebruik kan aanpassen om doelgericht en vlotter te communiceren of op hoe miscommunicatie ontstaat.

Je kan de leerlingen laten nagaan hoe ze eenzelfde boodschap op verschillende manieren kunnen brengen en wat het effect daarvan is op een ontvanger of op de spreker of schrijver.

Wenk: Je werkt aan taalattitude door bv. ideeën of vooroordelen rond tussentaal, dialecten en hiërarchische benadering van taal onder de aandacht te brengen. Je kan leerlingen bewust maken van de eigen meertaligheid.

Wenk: Bij dit doel kan stereotypering op basis van taal aan bod komen. Je kan bijvoorbeeld vertrekken van filmpjes met dialecten, reclame, soaps, sportinterviews, sociale media of (satirische) tv-programma's. Humor kan daarbij een plaats krijgen. Je kan de leerlingen laten stilstaan bij hoe normen veranderen in de tijd en verschillen volgens de groep waartoe je behoort. Daarnaast denken de leerlingen na over hoe taal inclusie of exclusie kan veroorzaken, bv. vaktaal, jongerentaal, elitair taalgebruik, NT2, regiolecten. Ze maken zo kennis met bedoelde en onbedoelde effecten van taal(gebruik).

Wenk: Identiteitsvorming en sociale omgang kunnen ook effecten hebben op taaluitingen, taalvariëteiten en talen. Bv. Hoe genderneutraal schrijven, welke taal gebruiken in vacatures (M/V/ X), hoe spreken jongeren anders ...

4.4 Taal, taalgebruik en taalsysteem

Minimumdoelen, specifieke minimumdoelen of doelen die leiden naar BK

LPD 13 De leerlingen passen inzicht in taalgebruik toe ter ondersteuning van hun communicatieve handelingen.

2de graad: II-NedS-da LPD 11

Elementen die in de eerste en de tweede graad aan bod komen, staan oranje, cursief gedrukt in de overzichtstabel.

Wenk: Het communicatiemodel kan de leerlingen ondersteunen bij keuzes die ze maken. Zich oriënteren op de communicatie is daarbij een belangrijke stap. Dat kan bv. vanuit de OVUR-strategie.

Wenk: Bij dit doel werk je met aandacht voor verbale en non-verbale communicatie, effecten van het non-verbale en het gebruik van visuele ondersteunende elementen. Je kan daarbij onderscheid maken tussen fysieke en online communicatievormen (bv. videobellen, een webinar, een online vergadering).

Wenk: Beleefdheidsconventies en registers van formeel tot informeel komen aan bod. Je kan daarbij onderscheid maken tussen schrijf- en spreektaal en welke wezenlijke verschillen er zijn tussen beide.

Wenk: Je kan ook focussen op het respecteren van conventies met betrekking tot tekstsoorten. Je kan bv. aandacht besteden aan redactionele afspraken (bv. huisstijl) en aan netiquette.

Wenk: Je kan verschillende vormen van humor aanbieden, zoals ironie, sarcasme,

cynisme, satire, woordspeling, overdrijving. De leerlingen leren humor te herkennen, te interpreteren en gepast in te zetten, waarbij ze rekening houden met de context (culturele achtergrond, betrokken persoon, timing, verschillende gevoeligheden ...).

Wenk: Bij de vaste tekststructuren werk je met een variatie. Bv. de probleemstructuur, de maatregelstructuur, de evaluatiestructuur, de handelingsstructuur, de onderzoekstructuur en dat zowel receptief als productief. Je kiest best die structuren die leerlingen ook kunnen gebruiken binnen hun studiedomein. Aan vaste structuren kan je de tekstverbanden koppelen die specifiek zijn voor een bepaalde structuur, bv. beschrijvend, chronologisch, middel-doelverband, oorzakelijk, redengevend, gevolgaanduidend, tegenstellend, toegevend, voordelen-nadelenverband, voorwaardelijk, opsommend, vergelijkend, toelichtend, samenvattend, concluderend. Daarover overleggen met de leraren van de vorige graad is belangrijk.

LPD 14 De leerlingen passen inzicht in het taalsysteem toe ter ondersteuning van hun communicatieve handelingen.

2de graad: II-NedS-da LPD 12

Elementen die in de eerste en de tweede graad aan bod komen, staan oranje, cursief gedrukt in de overzichtstabel.

Duiding: Aspecten van het taalsysteem: klanken (fonologisch domein), woorden (morfologisch domein), zinnen (syntactisch domein), betekenissen (semantisch domein), spelling en interpunctie (orthografisch domein).

Wenk: Je focust vooral op het communicatieve voordeel van de behandelde aspecten van het taalsysteem. Je laat leerlingen bv. nadenken over hoe ze met stijlfiguren de boodschap kunnen verrijken.

Wenk: Het inzicht in een taalsysteem kan leerlingen ondersteunen bij het leren van talen: de eigen meertaligheid kan ingezet worden bij het verwerven van het Standaardnederlands.

Wenk: Het gebruik van metataal kan je functioneel inzetten om de taalvaardigheid van de leerlingen te verbeteren. Het is niet de bedoeling dat de leerlingen de termen zelf gebruiken. Voor deze doelgroep kan het wel nuttig zijn om bij het redigeren de gepaste terminologie te kennen om aanpassingen of verbeteringen in teksten te verantwoorden.

LPD 15 De leerlingen analyseren hoe de context de betekenis van een taaluiting beïnvloedt.

Samenhang derde graad: III-EngS-da / III-FraS-da LPD 11; III-NedS-da LPD 15

2de graad: II-NedS-da LPD 15

Wenk: Je kan de leerlingen erop wijzen dat het begrip van een boodschap soms veronderstelt dat de ontvanger voldoende voorkennis, inlevingsvermogen, gevoel voor humor, inzicht in context en relativiseringsvermogen heeft om de essentie te snappen. Bv. lichaamstaal in verschillende culturen, culturele gevoeligheden, jeugdbeweging.

Wenk: Je laat de leerlingen ervaren dat taal veranderlijk is en niet altijd eenduidig. Dan kan je denken aan gevoelswaarde van woorden en aan impliciete en expliciete boodschappen. Bv. emoticons in professionele context, de band met de gesprekspartner.

Wenk: Mogelijkheden: evolutie van taal naargelang culturele gevoeligheden (bv. teksten uit een andere tijd of cultuur, humor).

Extra: Je kan dit leerplandoel ook realiseren aan de hand van beeldtaal.

LPD 16 De leerlingen zetten eerder en nieuwverworven woordenschat in ter ondersteuning van hun communicatieve handelingen. (tekstkenmerken en minimumvereisten)

2de graad: II-NedS-da LPD 14

Duiding: Je besteedt naast aandacht voor Standaardnederlands en voor het dagelijks taalgebruik van de leerling, ook aandacht aan specifieke taalregisters zoals school- en vaktaal en voor frequente en laagfrequente woorden. Dit betekent ook gericht werken aan de verwerving en versterking van taal. Samenwerken met andere vakken kan deze doelstelling ondersteunen door bv. een tekst uit een ander vak aan te bieden, leerlingen te ondersteunen bij talige aspecten die in andere vakken aan bod komen, bv. bij presentaties.

Wenk: Samenwerken met andere vakken kan dit doel ondersteunen door bv. een tekst uit een ander vak aan te bieden, leerlingen te ondersteunen bij talige aspecten die in andere vakken aan bod komen.

Wenk: Het is belangrijk dat leerlingen voldoende woordenschat beheersen om gesprekken te volgen, te begrijpen en die actief (nieuw)verworven woordenschat in te zetten. Ze leren variëren in woordenschat, synoniemen gebruiken, ze worden trefzeker in woord- en taalgebruik.

Wenk: Zelf een woord uitleggen aan een ander behoort tot doelgerichte communicatie, als je merkt dat de voorkennis bij de ander onvoldoende is. Die ander kan bijvoorbeeld een klant zijn, maar je kan het zeker ruimer zien.

Wenk: Bij de woordleerstrategieën is dit een aandachtspunt: begrippen of concepten zijn geen onveranderlijke en enkelvoudige gegevens, zoals de betekenissen die in een woordenboek staan. Een woordenboek geeft alleen een denotatieve betekenis en gaat vaak voorbij aan de connotatie.

LPD 17 De leerlingen zetten doelgericht strategieën in ter ondersteuning van informatieverwerking en communicatieve handelingen.

2de graad: II-NedS-da LPD 15

Duiding: Het gaat over het inzetten van die strategieën die de leerlingen zelf nodig hebben voor de doelgerichte communicatie. Dat is niet noodzakelijk voor elke leerling dezelfde strategie.

Wenk: Strategieën bij de receptieve vaardigheden

- met lees- en luisterdoel rekening houden;
- voorkennis activeren;
- inhoud voorspellen;

- verbale en non-verbale communicatie en non-verbaal gedrag herkennen;
- effecten van non-verbaal gedrag en van multimediale elementen herkennen;
- hoofd- en bijzaken onderscheiden en gedachtegang reconstrueren;
- lay-out, afbeeldingen en visuele ondersteunende elementen gebruiken;
- vragen stellen;
- tussentijds samenvatten;
- bepalen of het achterhalen van de betekenis van een onbekend woord belangrijk is;
- gepaste manier van lezen/luisteren inzetten: oriënterend, globaal, zoekend, intensief, kritisch of genietend lezen/luisteren;
- ...

Wenk: Strategieën om de betekenissen te achterhalen via

- de context (visuele en tekstuele),
- woorddelen,
- taalverwantschap,
- betekenisonderhandeling,
- talige hulpmiddelen bv. verklarend of vertaalwoordenboek, thuistaal inzetten, vertaalsoftware ...

Wenk: Strategieën bij de productieve vaardigheden

- met spreek- en schrijfdoel rekening houden;
- voorkennis activeren;
- met de ontvanger rekening houden, bv. door het gepast inzetten van lichaamstaal;
- rekening houden met effecten van non-verbaal gedrag;
- visuele ondersteunende elementen gebruiken;
- talige hulpmiddelen gebruiken, bv. spreek- en schrijfkaders, spreek- en schrijfplan, spellingcorrector, woordenboek, uitspraakhulpmiddelen;
- lay-out, tekststructuur, structuuraanduiders, titels en benadrukte woorden gebruiken;
- eigen tekst nakijken;
- respecteren van conventies met betrekking tot tekstsoorten en teksttypes;
- ...

Wenk: Strategieën bijkomend bij de interactie

- met de doelen van de interactie rekening houden;
- op wat de ander zegt of schrijft inspelen;
- de ander laten uitspreken;
- op een gepaste manier het woord vragen of nemen;
- elementen van lichaamstaal en intonatie herkennen en zelf doelgericht inzetten;
- het register op de ontvanger afstemmen;
- taalgebruik aan de ontvanger aanpassen;
- vragen om hulp of opheldering zoals trager spreken, herhalen of om herhaling vragen, herformuleren, doorvragen en zelf hulp of opheldering bieden;
- actieve luisterhouding aannemen;
- creatief denken;
- zich inleven;
- ...

Wenk: De leerlingen zetten strategieën in als de communicatie het doel of de doelgroep dreigt niet te bereiken. Het gaat dan bijvoorbeeld om deze strategieën:

- zinnen herlezen;
- achtergrondruis uitschakelen;
- om herhaling vragen;
- zich afzonderen;
- de communicatie uitstellen naar een later moment
- ...

4.5 Onderzoekscompetentie

Minimumdoelen, specifieke minimumdoelen of doelen die leiden naar BK

LPD 18 # De leerlingen doorlopen een onderzoekscyclus in samenhang met specifieke inhouden van dit leerplan.

Samenhang derde graad: I-II-III-GFL LPD 21, 22, 23, 27

Duiding: Specifieke inhouden voor de studierichting Taal en communicatie zoals communicatieve vaardigheden (herformuleren, redigeren), pragmatiek (relatie tussen taaluitingen en context)

Specifieke inhouden voor de studierichting Toerisme: communicatieve vaardigheden (herformuleren, redigeren)

Wenk: Bij fasen in een onderzoekscyclus kan je denken aan: oriëntatie, probleem(stelling) of onderzoeksvraag, onderzoeksmethode, gegevensverzameling, analyse, conclusie, rapportering. Afhankelijk van de context kunnen een of meerdere fasen in de onderzoekscyclus zelfstandig of onder begeleiding gebeuren.

Wenk: Leerplandoelen uit de krachtlijn en de rubriek “betekenisvol leren en kiezen” van het Gemeenschappelijk funderend leerplan bereiden voor op een onderzoekscyclus. Leerlingen leren zo vanaf het eerste jaar om doelgericht informatie op te zoeken in diverse bronnen, de informatie doelgericht te beoordelen en te verwerken op een kritische en systematische manier. Ook leren ze om cyclisch te reflecteren over hun eigen leerproces en dat doelgericht bij te sturen. In het Gemeenschappelijk funderend leerplan vind je suggesties om met die doelen aan de slag te gaan en een leerlijn op te bouwen waardoor leerlingen in de derde graad in staat zijn om een onderzoekscyclus te doorlopen.

5 Lexicon en pop-ups

5.1 Lexicon

Het lexicon bevat een verduidelijking bij de begrippen die in het leerplan worden gebruikt. Die verduidelijking gebeurt enkel ten behoeve van de leraar.

Argumentatieve teksten

In argumentatieve teksten voert de schrijver of spreker argumenten aan ter ondersteuning van een stelling of standpunt, bv. betoog.

Beleefdheidsconventies

Beleefdheidsconventies zijn alle (impliciete) afspraken die horen bij het taalgebruik in bepaalde contexten. Daaronder kunnen vallen: het gepaste stemvolume gebruiken, op een geschikt moment het woord nemen, interesse tonen in wat gezegd wordt ...

Betrouwbaarheid

Betrouwbaarheid is de mate van eerlijkheid en geloofwaardigheid van een tekst. Cruciaal voor de beoordeling van een tekst op betrouwbaarheid is de mogelijkheid om te kunnen controleren waar de tekst en de informatie in de tekst vandaan komen. (Wat is de bron? Wie is de auteur? Wat is het doel van de tekst? Wanneer kwam de tekst tot stand?)

Bruikbaarheid

Bruikbaarheid is de mate van geschiktheid van de tekst voor een bepaald doel of publiek.

Communicatiemodel

Het communicatiemodel kan worden gebruikt om elke communicatiesituatie te analyseren, een taalhandeling voor te bereiden, te begrijpen en te evalueren. Bij het communicatiemodel gebruik je negen vragen: Wie is de zender? Wat is de boodschap? Waarover gaat de boodschap? Wat is de relatie van de boodschap tot de werkelijkheid? Wie is de ontvanger? Wat is de bedoeling van de communicatie? Hoe wordt er gecommuniceerd? In welke context (of situatie) wordt er gecommuniceerd? Wat is het kanaal? Wat is het effect?

Correctheid

Correctheid is de mate waarin de tekst vrij is van fouten. Het gaat daarbij in eerste instantie om de inhoud van de tekst: is wat in de tekst staat feitelijk juist? Maar het kan bijvoorbeeld ook gaan om morele, sociale, politieke, taalkundige ... correctheid.

Doelgericht

Doelgericht slaat op het feit dat de taalgebruiker via het begrijpen of het produceren van talige boodschappen bepaalde doelen probeert te bereiken. Om geslaagd te communiceren houdt hij rekening met de communicatieve situatie. De verwerking van de tekst (receptief) en de kwaliteit van de tekst (productief) worden afgemeten aan de mate waarin het doel vlot, succesvol en gepast is bereikt. Dat gebeurt bij voorkeur in betekenisvolle, authentieke of semi-authentieke situaties.

Frequente woorden

Frequente woorden zijn woorden die op heel regelmatige basis in de dagelijkse omgang worden gebruikt. Minder frequente woorden zijn woorden die af en toe worden gebruikt en waarvan het abstractieniveau doorgaans hoger ligt.

Hoofdgedachte

De hoofdgedachte is het belangrijkste wat over het onderwerp gezegd wordt. Het is met andere woorden de centrale boodschap die de spreker of schrijver probeert over te brengen en die je in één of twee zinnen kan weergeven.

Hoofdpunten

De hoofdpunten zijn alle inhoudelijke elementen die ondersteunend zijn voor de hoofdgedachte.

Huisstijl

De huisstijl van een organisatie of bedrijf is de bewust gekozen wijze van presentatie naar buiten toe. In de enge definitie is een huisstijl de visuele identiteit van een organisatie (bv. logo's, kleur, typografie, opmaak, bedrijfskledij). Ruimer gaat het ook over gedrag en communicatie.

Informatiedichtheid

Informatiedichtheid is de hoeveelheid informatie die een tekst bevat in verhouding tot de lengte van de tekst: een tekst waarin de informatie heel compact wordt aangeboden, heeft een hogere informatiedichtheid dan een lange tekst met diezelfde informatie.

Informatieve teksten

In informatieve teksten wordt voornamelijk feitelijke informatie meegedeeld, bv. krantenbericht.

Interactie

Interactie is een vorm van directe communicatie waarbij er een onmiddellijke wisselwerking mogelijk is, met een zekere mate van onvoorspelbaarheid en spontaneïteit.

Literaire teksten

Literaire teksten zijn schriftelijke of mondelinge teksten die een esthetische waarde hebben en die vaak een emotioneel effect bij de ontvanger beogen. Literaire teksten dienen in brede zin te worden geïnterpreteerd. Het kan zowel over cartoon, graphic novel, lied(tekst), film(tekst), brief, essay, slam poetry, autobiografie, roman ... als over mengvormen gaan.

Narratieve teksten

Narratieve teksten zijn verhalende teksten, bv. reisverhaal.

Onderwerp van een tekst

Het onderwerp van een tekst geeft in één of enkele woorden weer waarover de tekst gaat.

Opiniërende teksten

Opiniërende teksten zijn teksten waarin de schrijver of spreker een mening of standpunt geeft, bv. review.

Persuasieve teksten

Persuasieve teksten hebben tot doel de lezer of luisteraar te overtuigen van een mening, boodschap, standpunt om daarmee zijn gedachten te beïnvloeden, bv. reclameboodschap.

Prescriptieve teksten

Prescriptieve teksten hebben tot doel het handelen van de ontvanger te sturen, bv. recept.

(taal)Register

De term '(taal)register' verwijst naar taalgebruik dat gebonden is aan een bepaalde situatie, waarbij het zowel om lexicale als om syntactische elementen kan gaan.

Rijke teksten

Rijke teksten zijn authentieke teksten, goed geschreven teksten waarin een auteur zijn volle taalpotentieel benut. Ze zijn niet aangepast aan onderwijsdoeleinden. Rijke teksten komen voor in diverse bronnen (boeken, tijdschriften, kranten ...). Je herkent ze aan gevarieerd taalgebruik en uitgebreide woordenschat.

Schooltaal(woord)

Een schooltaalwoord is een woord dat specifiek in onderwijsleersituaties wordt gebruikt. Daarbij gaat het zowel om vakbegrippen (vaktaalwoorden), maar ook om meer algemene abstracte begrippen..

Tekststructuur

De tekststructuur is de opbouw van de tekst bv. met inleiding, midden, slot, illustratie en (tussen)titels, opsommingstekens, witregel.

Vaste tekststructuur

De vaste tekststructuur is de vaste structuur die teksten krijgen, naast de structuur van inleiding, midden en slot. Die vaste structuur geeft een antwoord op specifieke vragen. Bv. onderzoeksstructuur, maatregelstructuur, probleemstructuur

5.2 Pop-ups

Kenmerken - Teksten receptieve vaardigheden

Teksten
Grote variatie aan tekstsoorten
Onderwerp
Concrete tot algemene inhoud
Structuur/samenhang
Complexe structuur
Herkenbare samenhang
Langere, complexere zinnen
Uiterlijk kenmerk (bijkomend mondelinge receptie)
Normaal spreektempo
Informatiedichtheid
Gemiddelde tot vrij hoge informatiedichtheid
Woordenschat
Frequente en laagfrequente woorden
Figuurlijk taalgebruik
Standaardnederlands en andere taalvariëteiten

Minimumvereisten - Teksten productieve vaardigheden

Teksten
Grote variatie aan tekstsoorten

Onderwerp
Concrete tot algemene inhoud
Uiterlijke kenmerken
Gepaste lay-out
Verzorgd taalgebruik/taalvariëteit
Standaardnederlands, met aandacht voor uitspraak, intonatie, spelling, interpunctie, woordkeuze, zinsbouw, helderheid, adequaatheid, correctheid en vlotheid
Gepast register, van formeel tot informeel
Gepaste lichaamstaal
Beleefdheidsconventies
Verbale en non-verbale communicatie
Structuur/samenhang
Herkenbare tekstopbouw
Gepaste tekststructuur
Vaste tekststructuren
Herkenbare tekstverbanden
Bijkomend voor schriftelijke productie
Tekstopbouwende elementen
Informatiedichtheid
Gemiddelde tot vrij hoge informatiedichtheid
Woordenschat
Frequente en laagfrequente woorden
Figuurlijk taalgebruik
Ondersteuning
Met behulp van ondersteunende middelen

Bijkomende minimumvereiste samenvatting

Structuur/Samenhang
Herformulering op het vlak van woordgebruik en zinsbouw

Woordenschat – tekstkenmerken en minimumvereisten

Woordenschat – receptie
Frequente en laagfrequente woorden
Figuurlijk taalgebruik
Standaardnederlands en andere taalvariëteiten

Woordenschat – productie
Frequente en laagfrequente woorden
Figuurlijk taalgebruik

Taalgebruik

Elementen die in de eerste en tweede graad aan bod komen, staan oranje, cursief gedrukt in de overzichtstabel.

Taalbeschouwing - Inzicht in deze concepten		
Tekstueel domein Teksten	<i>tekstopbouwende elementen</i>	<i>titel</i> <i>tussentitel</i> <i>alinea</i>
	tekststructuren	<i>inleiding</i> <i>midden</i> <i>slot</i>
	vaste tekststructuren	
	<i>taalhandelingen</i>	
	<i>structuuraanduiders</i>	<i>signaalwoorden</i> <i>verwijswoorden</i>
	<i>tekstverbanden</i>	talige elementen om tekstverbanden aan te duiden
	<i>tekstsoorten</i>	
	status van uitspraken: elementen van argumentatie	<i>feit</i> <i>mening</i> <i>stelling</i> <i>standpunt</i> <i>argument</i> tegenargument <i>conclusie</i> drogreden
	<i>talige middelen om de mate van subjectiviteit of objectiviteit uit te drukken</i>	
	effecten van multimediale elementen <i>beeldtaal zoals beeldelementen, pictogrammen, iconen, symbolen</i> <i>beeldmanipulatie</i> <i>bouwstenen van beeld zoals montage, belichting, geluid en muziek, locatie, kadraging, beeldbewerking</i>	

communicatiemodel	<i>zender, boodschap, ontvanger, kanaal, context, doel, effect, ruis</i>
-------------------	--

Taalsysteem

Elementen die in de eerste en tweede graad aan bod komen, staan oranje, cursief gedrukt in de overzichtstabel.

Taalsysteem - Inzicht in deze concepten		
Fonologisch domein klanken en klankcombinaties	<i>klanken</i>	<i>lange en korte klinkers</i> <i>klank: lange, korte en doffe klank</i> <i>letter: klinker en medeklinker</i> <i>onderscheid klank en schriftbeeld</i>
	<i>intonatie</i>	
Morfologisch domein woorden: woordvorming en woordsoorten	<i>samenstelling</i> <i>afleiding</i>	<i>voorvoegsel, achtervoegsel,</i> <i>meervoud/enkelvoud</i> <i>verkleinwoord</i> <i>stam</i> <i>uitgang</i> <i>verbuiging</i> <i>vervoeging</i> <i>tussenklank</i> tussenletter
	<i>zelfstandig naamwoord</i>	
	<i>bijvoeglijk naamwoord</i>	
	<i>werkwoord</i> <i>werkwoordstijden</i>	<i>imperatief</i> <i>onvoltooid tegenwoordige tijd</i> <i>voltooid tegenwoordige tijd</i> <i>onvoltooid verleden tijd</i> <i>voltooid verleden tijd</i> <i>onvoltooid toekomstige tijd</i> <i>voltooid deelwoord</i> <i>infinitief</i> <i>hulpwerkwoord</i> <i>zelfstandig werkwoord</i> <i>koppelwerkwoord</i>
	<i>voornaamwoord</i>	<i>zelfstandig, bijvoeglijk, wederkerig,</i> <i>persoonlijk, bezittelijk, aanwijzend,</i> <i>vragend, betrekkelijk</i>

Taalsysteem - Inzicht in deze concepten		
	<i>lidwoord</i>	
	<i>voegwoord</i>	
	<i>voorzetsel</i>	
	<i>telwoord</i>	
	<i>bijwoord</i>	
	<i>tussenwerpsel</i>	
Syntactisch domein zinnen: zinssoorten en zinsdelen	<i>zin</i>	<i>congruentie tussen onderwerp en persoonsvorm</i>
	<i>zinsdeel</i>	
	<i>zinssoorten</i>	<i>ontkennende zin</i> <i>bevestigende zin</i> <i>mededelende zin</i> <i>vragende zin</i> <i>bevelende zin</i> <i>uitroepende zin</i> actieve zin passieve zin <i>enkelvoudige zin</i> <i>samengestelde zin: onderschikking en nevenschikking</i>
	<i>woordvolgorde</i>	<i>bijzin</i> <i>inversie</i>
	<i>onderwerp</i>	
	<i>gezegde</i>	<i>gezegde met daarin de persoonsvorm:</i> <i>werkwoordelijk gezegde</i> <i>naamwoordelijk gezegde</i>
	<i>voorwerp</i>	<i>lijdend voorwerp</i> <i>meewerkend voorwerp</i> <i>voorzetselvoorwerp</i> handelend voorwerp
	<i>bepaling</i>	<i>bijwoordelijke bepaling</i>
Semantisch domein betekenissen en	<i>synoniem</i> <i>antoniem</i>	

Taalsysteem - Inzicht in deze concepten		
betekenisrelaties	<i>homoniem</i> <i>letterlijk en figuurlijk</i> <i>beeldspraak:</i> <i>vergelijking</i> <i>metafoor</i>	
	vormen van humor	<i>ironie</i>
	gevoelswaarde van woorden	eufemisme dysfemisme
	herkomst van woorden	
Orthografisch domein toepassen van spelling en spellingvormen: belang, functie, gebruik, regels en strategieën van spelling	toepassen van spelling	spelling van in te zetten woorden - <i>frequente</i> en laagfrequente woorden, <i>ook met veranderlijk woordbeeld</i> <i>hoofdletters</i>
	diakritische tekens	<i>trema</i> <i>koppelteken</i> <i>apostrof</i>
Interpunctie - leestekens	interpunctietekens	<i>punt</i> <i>komma</i> <i>vraagteken</i> <i>uitroepteken</i> <i>dubbele punt</i> <i>spatie</i> <i>aanhalingstekens</i>

6 Basisuitrusting

Basisuitrusting verwijst naar de infrastructuur en het (didactisch) materiaal die beschikbaar moeten zijn voor de realisatie van de leerplandoelen.

Een leslokaal

- dat qua grootte, akoestiek en inrichting geschikt is om communicatieve werkvormen te organiseren; [indien van toepassing]
- met een (draagbare) computer waarop de nodige software en audiovisueel materiaal kwaliteitsvol werkt en die met internet verbonden is;
- met de mogelijkheid om (bewegend beeld) kwaliteitsvol te projecteren;
- met de mogelijkheid om geluid kwaliteitsvol weer te geven;
- met de mogelijkheid om draadloos internet te raadplegen met een aanvaardbare snelheid.

Toegang tot (mobile) devices voor leerlingen.

[wordt nog aangevuld]

7 Glossarium

In het glossarium vind je synoniemen voor en een toelichting bij een aantal handelingswerkwoorden die je terugvindt in leerplandoelen en (specifieke) minimumdoelen van verschillende graden.

Handelingswerkwoord	Synoniem	Toelichting
Analyseren		Verbanden zoeken tussen gegeven data en een (eigen) besluit trekken
Beargumenteren	Verklaren	Motiveren, uitleggen waarom
Beoordelen	Evalueren	Een gemotiveerd waardeoordeel geven
Berekenen	Berekeningen uitvoeren	
Berekeningen uitvoeren	Berekenen	
Beschrijven	Toelichten, uitleggen	
Betekenis geven aan	Interpreteren	
Een (...) cyclus doorlopen	Een (...) proces doorlopen	Via verschillende fasen tot een (deel)resultaat komen of een doel bereiken
Een (...) proces doorlopen	Een (...) cyclus doorlopen	Via verschillende fasen tot een (deel)resultaat komen of een doel bereiken
Evalueren	Beoordelen	
Gebruiken	Hanteren, inzetten, toepassen	
Hanteren	Gebruiken, inzetten, toepassen	
Identificeren		Benoemen; aangeven met woorden, beelden ...
Illustreeren		Beschrijven (toelichten, uitleggen) aan de hand van voorbeelden
In dialoog gaan over	In interactie gaan over	
In interactie gaan over	In dialoog gaan over	
Interpreteren	Betekenis geven aan	
Inzetten	Gebruiken, hanteren, toepassen	
Kritisch omgaan met	Kritisch gebruiken	
Kwantificeren		Beredeneren door gebruik te maken van verbanden, formules, vergelijkingen ...
Onderzoeken	Onderzoek voeren	Verbanden zoeken tussen zelf verzamelde data en een (eigen) besluit trekken
Onderzoek voeren	Onderzoeken	Verbanden zoeken tussen zelf verzamelde data en een (eigen) besluit trekken
Reflecteren over		Kritisch nadenken over en argumenten afwegen zoals in een dialoog, een gedachtewisseling, een paper
Testen	Toetsen	
Toelichten	Beschrijven, uitleggen	

Toepassen	Gebruiken, hanteren, inzetten	
Toetsen	Testen	
Uitleggen	Beschrijven, toelichten	
Verklaren	Beargumenteren	Motiveren, uitleggen waarom

8 Concordantie

8.1 Concordantietabel

De concordantietabel geeft duidelijk aan welke leerplandoelen de minimumdoelen (MD) of de specifieke minimumdoelen (SMD) realiseren.

Leerplandoel	Minimumdoelen of specifieke minimumdoelen
1	MD 02.01
2	MD 02.03
3	MD 02.05
4	MD 02.06
5	MD 02.07
6	SMD 02.12.01
7	SMD 02.12.02
8	MD 02.08
9+	-
10	MD 02.14
11	MD 02.15
12	MD 02.13
13	MD 02.12
14	MD 02.11
15	SMD 02.04.01
16	MD 02.10
17	MD 02.09

18	SMD 01.01.01
----	--------------

8.2 Minimumdoelen basisvorming

- 02.01 De leerlingen bepalen het onderwerp, de hoofdgedachte en de hoofdpunten bij het doelgericht lezen en beluisteren van teksten.

Tekstkenmerken voor receptie:

- Complexe structuur
- Herkenbare samenhang
- Standaardnederlands en andere taalvariëteiten
- Frequente en laagfrequente woorden
- Figuurlijk taalgebruik
- Concrete tot algemene inhoud
- Gemiddelde tot vrij hoge informatiedichtheid
- Langere, complexere zinnen
- Grote variatie aan tekstsoorten

Bijkomend voor mondelinge receptie:

- Normaal spreektempo

- 02.02 De leerlingen beoordelen doelgericht informatie op betrouwbaarheid, correctheid en bruikbaarheid bij het lezen en luisteren.

- 02.03 De leerlingen selecteren relevante informatie bij het lezen en beluisteren van teksten.

Tekstkenmerken voor receptie

- 02.05 De leerlingen vatten doelgericht een geschreven tekst schriftelijk samen.

Tekstkenmerken voor schriftelijke receptie

Minimumvereisten van de geproduceerde tekst:

Herformulering op het vlak van woordgebruik en zinsbouw

- 02.06 De leerlingen spreken en schrijven doelgericht.

Minimumvereisten voor productie:

- Herkenbare tekstopbouw
- Gepaste tekststructuur; vaste tekststructuren
- Herkenbare tekstverbanden
- Frequente en laagfrequente woorden
- Figuurlijk taalgebruik
- Gepast register
- Concrete tot algemene inhoud
- Gemiddelde tot vrij hoge informatiedichtheid
- Grote variatie aan tekstsoorten

Bijkomend voor schriftelijke productie:

- Tekstopbouwende elementen
- Gepaste lay-out
- Standaardnederlands met aandacht voor spelling, interpunctie, woordkeuze, zinsbouw, helderheid, adequaatheid, correctheid en vlotheid

Bijkomend voor mondelinge productie:

- Gepaste lichaamstaal

- Standaardnederlands met aandacht voor uitspraak, intonatie, woordkeuze, zinsbouw, helderheid, adequaatheid, correctheid en vlotheid

Met behulp van ondersteunende middelen

02.07 De leerlingen drukken zich creatief uit met taal.

Voetnoot:

Rekening houdend met de context waarin het minimumdoel aan bod komt.

02.08 De leerlingen nemen doelgericht deel aan mondelinge en schriftelijke interactie.

Tekstkenmerken voor receptie

Minimumvereisten voor productie

02.09 De leerlingen zetten doelgericht strategieën in ter ondersteuning van informatieverwerking en communicatieve handelingen.

Voetnoot:

Dit minimumdoel wordt doelgericht ingezet in functie van alle andere minimumdoelen binnen sleutelcompetentie 2.

Rekening houdend met de context waarin het minimumdoel aan bod komt.

02.10 De leerlingen zetten eerder en nieuwverworven woordenschat in ter ondersteuning van hun communicatieve handelingen.

Tekstkenmerken voor receptie

Minimumvereisten voor productie

02.11 De leerlingen passen inzicht in het taalsysteem toe ter ondersteuning van hun communicatieve handelingen.

Onderliggende (kennis)elementen:

- Herkomst van woorden
- Gevoelswaarde van woorden: eufemisme en dysfemisme
- Vormen van humor
- Zinsdelen: handelend voorwerp
- Zinssoorten: actieve en passieve zinnen
- Spelling van in te zetten woorden

02.12 De leerlingen passen inzicht in taalgebruik toe ter ondersteuning van hun communicatieve handelingen.

Onderliggende (kennis)elementen:

- Vaste tekststructuren
- Talige elementen om tekstverbanden uit te drukken
- Effecten van multimediale elementen
- Elementen van argumentatie: tegenargument, drogredes

02.13 De leerlingen illustreren het effect van taaluitingen, taalvariëteiten en talen op identiteitsvorming en sociale omgang.

02.14 De leerlingen verwoorden de eigen beleving en interpretatie van literaire teksten.

Voetnoot:

Rekening houdend met de context waarin het minimumdoel aan bod komt.

02.15 De leerlingen gaan in interactie over de relevantie van literaire teksten voor hun leefwereld, voor de samenleving waarin ze leven en voor de samenleving waarin de teksten ontstonden.

8.3 Specifieke minimumdoelen

02.04.01 De leerlingen analyseren hoe de context de betekenis van een taaluiting beïnvloedt.

02.12.01 De leerlingen herformuleren doelgericht (delen van) teksten in functie van de doelgroep, het kanaal of het medium.

- 02.12.02 De leerlingen redigeren schriftelijke teksten op taalgebruik en consistentie.
Onderliggende (kennis)elementen:
- Criteria: Standaardnederlands, spelling, interpunctie, woordkeuze, zinsbouw, helderheid, stijl, vormcorrectheid, adequaatheid, tekstconventies, tekststructuur, registerkeuze

Inhoud

1	Inleiding	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
1.1	Het leerplanconcept: vijf uitgangspunten	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
1.2	De vormingscirkel – de opdracht van secundair onderwijs	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
1.3	Ruimte voor leraren(teams) en scholen	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
1.4	Differentiatie	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
1.5	Opbouw van leerplannen.....	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
2	Situering	3
2.1	Samenhang in de derde graad	7
2.1.1	Samenhang met andere leerplannen Nederlands binnen de finaliteit	7
2.2	Plaats in de lessentabel.....	7
3	Pedagogisch-didactische duiding	7
3.1	Nederlands en het vormingsconcept	7
3.2	Krachtlijnen	8
3.3	Opbouw.....	9
3.4	Leerlijnen.....	10
3.4.1	Samenhang in de derde graad	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
3.5	Aandachtspunten	10
4	Leerplandoelen	13
4.1	Communicatie en informatie	13
4.2	Literatuur	18
4.3	Identiteit in diversiteit.....	19
4.4	Taal, taalgebruik en taalsysteem	20
4.5	Onderzoekscompetentie.....	24
5	Lexicon en pop-ups	24
5.1	Lexicon	24
5.2	Pop-ups	27
6	Basisuitrusting	32
7	Glossarium	33
8	Concordantie	34
8.1	Concordantietabel.....	34
8.2	Minimumdoelen basisvorming	35

8.3 Specifieke minimumdoelen.....36